

La recerca en sociologia a Catalunya

Gemma Vilà Bosqued

Universitat de Barcelona

Resum: L'article analitza l'estat actual de la recerca en sociologia a Catalunya a partir de la seva evolució recent. Si bé l'estudi té per objecte l'àmbit específic de la recerca, es fa del tot inevitable fer referència a altres elements que permeten conduir a una reflexió global sobre la mateixa disciplina. L'article es divideix en tres parts: a la primera part es tracta el marc institucional de la sociologia a Catalunya amb l'objectiu de presentar una fotografia de les institucions en què s'articula la disciplina i de les seves principals característiques; a la segona part s'analitza la recerca sociològica que s'ha realitzat a Catalunya en els darrers anys i, concretament, els projectes de recerca concedits, el finançament, les principals línies de recerca i el suport institucional que cadascuna ha tingut; la tercera part del report tracta dels resultats i la difusió de la recerca a partir de l'anàlisi de les publicacions en sociologia, les tesis doctorals i la difusió institucional. L'estudi de tots aquests àmbits condueixen a realitzar un balanç general força positiu: la sociologia ha experimentat una creixença important en l'àmbit institucional; la producció científica ha estat nombrosa i variada quant a temàtica, objecte d'estudi i metodologia; les publicacions han tingut una presència important en les tasques dels investigadors i investigadores i s'han realitzat múltiples accions que han contribuït a una major difusió de la sociologia i han repercutit en la seva consolidació com a disciplina.

Paraules clau: recerca sociològica, universitat i sociologia.

Resumen: El artículo analiza el estado actual de la investigación en sociología en Catalunya a partir de su evolución reciente. Aunque el estudio tiene como objeto específico el ámbito de la investigación, resulta inevitable hacer referencia a otros elementos que conducen a una reflexión global sobre la propia disciplina. El artículo se estructura en tres partes: en la primera se analiza el marco institucional de la sociología en Catalunya con el objetivo de presentar una fotografía de las instituciones en las que se articula la disciplina así como sus principales características; en la segunda parte se analiza la investigación sociológica que se ha realizado en Catalunya en los últi-

mos años, concretamente, los proyectos de investigación concedidos, la financiación, las principales líneas de investigación y el soporte institucional con el que ha contado cada una de ellas; la tercera parte del reporte presenta los resultados y la difusión de la investigación a partir del análisis de las publicaciones en sociología, las tesis doctorales y la difusión institucional. El estudio del conjunto de ámbitos conduce a un balance general positivo: la sociología ha experimentado una mayor presencia en el ámbito institucional; la producción científica ha sido numerosa y diversa en temática, objeto de estudio y metodología; las publicaciones han tenido un peso importante en las actividades de los investigadores y se han realizado múltiples acciones que han contribuido a una mayor difusión de la sociología y han repercutido en su consolidación como disciplina.

Palabras clave: investigación sociológica, universidades y sociología.

Abstract: This article analyses the current state of sociological research in Catalonia on the basis of its recent evolution. While the study is specifically concerned with the sphere of research, it has also been necessary to refer to other elements so as to obtain an overall view of the discipline. The article is divided into three parts. The first deals with the institutional framework of sociology in Catalonia with the aim of giving an account of the institutions in which the discipline is articulated and a description of their main characteristics. The second part analyses the sociological research that has been carried out in Catalonia in recent years and, in particular, the research projects that have obtained grants, financing, the principal lines of research, and the institutional support received by each project. The third section of the report studies research results and their dissemination, analysing sociology publications, doctoral theses and institutional diffusion. Quite a positive balance has been obtained from study of these domains. Sociology has acquired a much greater presence in the institutional sphere; the subjects covered in this area of scientific production are both numerous and diverse; the different publications have been a significant factor in the activities of researchers; and many related activities have contributed towards a better dissemination of sociology, thereby contributing towards its consolidation as a discipline.

Key words: sociological research, universities and sociology.

L'article que es presenta analitza l'estat recent de la recerca en sociologia a Catalunya o, més ben dit, analitza quina ha estat l'evolució recent de la sociologia focalitzada, específicament, en l'àmbit de la recerca.¹

1. L'anàlisi recupera els resultats del report de sociologia realitzat en el marc dels *Report de la recerca a Catalunya 1996-2002* realitzats per encàrrec de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). En aquesta darrera edició dels reports, així com en la primera, la sociologia es va tractar dins un capítol més ampli referit a les ciències socials

Sistematitzar, descriure i avaluar globalment l'estat de la recerca en sociologia a Catalunya representa, a priori, un repte important per a la mateixa disciplina. Pensar com és la recerca al nostre país, reconstruir-ne l'evolució recent i determinar quin és el seu estat actual és, com a mínim, una tasca complexa tant per l'objecte d'estudi com per les fonts disponibles i la mateixa finalitat de l'anàlisi. Si bé l'estudi té per objecte l'àmbit específic de la recerca, és del tot inevitable fer referència a altres elements que permeten conduir a una reflexió global. Focalitzar l'estudi en la recerca de manera aïllada del seu context sense transcendir l'objecte específic tindria com a resultat una visió parcial de la mateixa recerca. En definitiva, del que es tracta és de girar la mirada analítica i crítica cap a la mateixa disciplina. L'estat de la recerca en sociologia no es pot entendre aïlladament dels altres elements que acaben configurant la globalitat de la disciplina. La recerca esdevé en aquest article un dels millors indicadors sobre el seu estat. Per tant, allò que s'està analitzant és, en certa manera, l'estat actual de la sociologia.

L'exercici referit no és del tot inèdit. Són nombroses les reflexions que s'han fet al voltant de la sociologia a Catalunya, des dels seus orígens, passant pel seu procés d'institucionalització, fins a aquelles que n'analitzen la professionalització.² Més minses són les reflexions fetes sobre l'àmbit específic de la recerca.³ En aquest context, l'article presenta els resultats de l'esforç de sistematització dels elements que configuren l'àmbit específic de la recerca en sociologia a Catalunya i, de manera contextual, de les principals característiques estructurals de la disciplina.

en què, a més de la sociologia, s'incloua l'antropologia i la ciència política. El report va estar dirigit per la doctora Teresa Montagut i elaborat per Lluís Clavo (antropologia), Jaume Magre i Josep Maria Reniu (ciència política) i Gemma Vilà (sociologia). Vegeu T. Montagut (dir.), «Ciències socials», *Reports de la recerca a Catalunya, 1996-2002*, tom II, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2005.

2. Una petita mostra en són: R. BONAL, «La sociologia de Catalunya. Aproximació a una història», *Revista Catalana de Sociologia* (Barcelona, Associació Catalana de Sociologia), núm. 1 (1995) i C. Solé, «Sociologia», a P. Font (coord.), *La filosofia i els dies: un segle de filosofia i ciències socials als Països Catalans*, Barcelona, Proa, 2002. A banda de l'aportació que fan els dos autors a la problemàtica esmentada, s'ofereix també un interessant recull de referències bibliogràfiques que tracten aquests aspectes. També cal tenir en compte el número de la revista *Papers. Revista de Sociologia*, núm. 42, 1996, dedicat, en gran part, a aquesta qüestió.

3. En aquest cas també es troben estudis previs com ara els que apareixen en els números 59 i 67 de la revista *Papers. Revista de Sociologia* o la primera edició dels *Reports de la recerca a Catalunya*, dirigida per Salvador Giner. S. Giner (dir.), *Reports de la recerca a Catalunya. Les ciències socials: antropologia, ciència política, comunicació i sociologia*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1997.

El procés d'elaboració d'aquesta anàlisi ha portat, necessàriament, a una primera valoració sobre la disciplina. L'objectiu de plantejar una anàlisi sistemàtica i exhaustiva de l'estat actual de la recerca ha posat de manifest tres problemàtiques, que en alguns casos esdevenen mancances. La primera es refereix a una qüestió de caire més teòric i que és la dificultat que hi ha per adequar el que és l'objecte d'estudi clarament definit des d'un punt de vista teòric a la seva concreció a la realitat. Sovint, els límits entre allò que es pot considerar dins l'àmbit de la sociologia i allò que no s'hi pot considerar són força difusos i requereixen un estudi gairebé mil·limètric de cada cas. L'anàlisi de la realitat social és complexa i, com se sap, depèn d'una gran varietat de factors. L'assumpció d'aquesta premissa ha conduït recentment a una major tendència a la formació d'equips de recerca i a l'elaboració d'estudis cada vegada més pluridisciplinaris. En aquest context, la perspectiva sociològica és, en alguns casos, difícil de considerar aïlladament. La segona problemàtica es refereix a una qüestió metodològica. Com s'ha dit, bona part de la complexitat que suposa analitzar l'estat global de la recerca en sociologia a Catalunya ve donada pel caràcter relativament inèdit d'aquest exercici. Aquest caràcter innovador es tradueix directament en una manca d'un sistema d'indicadors prèviament definit i acceptat globalment per la comunitat científica. Mentre que no són escassos els treballs que tenen en compte la sociologia en el seu conjunt, sí que ho són els que ofereixen una proposta d'indicadors adients per estudiar la mateixa disciplina.⁴ En general, hi ha poca tendència a fer balanç de la feina feta. Finalment, una qüestió que, avanço, s'ha revelat com una de les principals mancances de la disciplina i que està força vinculada a la problemàtica anterior: la manca de sistematització de la informació. El procés d'elaboració d'aquest article i del mateix report ha evidenciat el fet que la disciplina com a tal té deficiències impor-

4. Val a dir que hi ha sistemes d'avaluació de l'estat de la recerca, especialment orientats a l'anàlisi dels *outputs*, però que tenen un caràcter sectorial en la mesura que són instruments dissenyats per les institucions per avaluar l'estat de la recerca que es fa en el seu àmbit institucional. Ens referim als sistemes que tenen les universitats o els mateixos centres de recerca privats. Per la seva banda, recentment i, per tant, amb posterioritat a la realització de l'estudi que està en la base d'aquest article, s'ha publicat un estudi sobre l'avaluació de les ciències socials en què, precisament, es dona resposta a aquesta solució a partir de la definició d'un sistema d'indicadors per avaluar la recerca que es fa en ciències socials. L'estudi està realitzat per un grup de treball coordinat per Begoña Ros per encàrrec de la Direcció General de Recerca de la Generalitat de Catalunya. Vegeu Grup de Treball per a l'Elaboració de Criteris d'Avaluació en Humanitats i Ciències Socials, *Estudi sobre l'avaluació de la recerca en humanitats i ciències socials*, Direcció General de Recerca, 2005, publicació en línia.

tants a l'hora de sistematitzar la informació sobre les seves activitats. Això no és extensible a totes les institucions, però sí a una bona part, i té com a conseqüència l'existència de buits, així com incoherències i inconsistències en la informació que ofereix. Tot plegat planteja límits importants a l'hora de pensar globalment la disciplina i les activitats que s'hi realitzen. Per això, els esforços en el procés de recerca i elaboració d'aquest report s'han orientat a buscar les fonts existents, a avaluar-ne les possibilitats i limitacions per acabar establint les bases d'un model d'anàlisi que constitueixi una primera recerca sobre la recerca en sociologia, una proposta d'indicadors i uns primers resultats que permetin pensar la sociologia en el seu conjunt. En aquest sentit, aquest article és més un punt de partença que un punt d'arribada.

L'article es divideix en tres parts: les institucions de la recerca, la recerca en sociologia i els resultats de la recerca. En la primera part es tracta el marc institucional de la sociologia a Catalunya amb l'objectiu de presentar una fotografia de les institucions en què s'articula la disciplina i de les seves principals característiques. Aquesta part considera tant l'àmbit universitari com el no universitari i aborda, per al primer, l'estructura institucional a partir dels departaments, centres, instituts i grups de recerca existents, i identifica, per al segon, les diverses institucions que d'una manera o altra tenen la sociologia com una part de la seva activitat investigadora. En la segona part, s'analitza la recerca sociològica que s'ha realitzat a Catalunya en els darrers anys i, concretament, els projectes de recerca concedits, el finançament i les principals línies de recerca, i el suport institucional que cadascuna ha tingut. La tercera part del report tracta dels resultats i la difusió de la recerca. En aquest àmbit són tres els aspectes que es consideren: les publicacions en sociologia (espais editorials, nombre de publicacions, tipus i temàtica), les tesis doctorals i la difusió institucional. Les conclusions són el darrer apartat d'aquest article on es presenta un balanç breu de tota la informació analitzada per tal d'establir les principals debilitats i fortaleces de la recerca en sociologia a Catalunya.

Les fonts analitzades han estat nombroses i de diversa procedència.⁵ Totes es refereixen a l'àmbit temporal 1996-2002, atès que és l'horitzó de la segona edició dels *Reports de la recerca a Catalunya*.

5. Anomenar-les totes en aquesta presentació seria una tasca excessivament feixuga i, alhora, poc operativa. Per aquest motiu, s'aniran esmentant les fonts utilitzades al llarg de l'informe a mesura que pertoqui.

1. Les institucions de la recerca

1.1. *Les institucions: una visió panoràmica*

La recerca que es fa actualment en sociologia a Catalunya està molt vinculada a la institució universitària, però també, i cada vegada més, a altres institucions alienes al món acadèmic. De fet, com mostrava Raimon Bonal,⁶ el procés històric d'institucionalització de la sociologia com a disciplina científica ha anat vinculat des de mitjan segle xx a aquesta doble estructura. Si bé inicialment són les institucions no universitàries les que contribueixen a la institucionalització de la disciplina, a partir de la seva incorporació al món universitari, el desenvolupament de la sociologia estarà fortament marcat per aquesta institució i també per la seva idiosincràsia.

Efectivament, actualment el mapa d'institucions de la recerca en sociologia respon a una lògica marcadament universitària (amb una tendència creixent en els darrers anys), però amb la presència d'un nombre important d'institucions de caràcter no universitari que han anat variant quant a nombre i tipus en els darrers anys. De fet, en aquest període apareixen i, especialment, es consoliden tot un seguit de centres, fundacions i instituts públics, semipúblics i privats que desenvolupen recerca en el camp de la sociologia, ja sigui com a àrea de recerca principal o integrada dins un àmbit de recerca pluridisciplinari. Així, en aquest sentit, trobem departaments universitaris, centres i instituts de recerca universitaris i no universitaris que o bé compten amb una àrea de coneixement principal diferent de la sociologia i la inclouen com un element més de la docència i la recerca que realitzen, o bé configuren institucions i equips pluridisciplinaris que incorporen transversalment o sectorialment la sociologia en el seu àmbit de treball docent i investigador. Aquesta dinàmica és cada vegada més habitual i suposa una major presència de la sociologia en un gran nombre d'àmbits acadèmics, socials i professionals.

Des del punt de vista territorial, la distribució d'aquestes institucions està força concentrada a la ciutat de Barcelona i als seus voltants tot i que no de manera exclusiva: de les quatre universitats que tenen departaments de sociologia, dues són a Barcelona, una a Cerdanyola del Vallès i una a la ciutat de Lleida. Els centres i instituts de recerca mantenen una lògica territorial semblant a les universitats a les quals estan vinculats; així, hi ha tres centres a la ciutat de Barce-

6. R. Bonal (1995), «La sociologia de Catalunya. Aproximació a una història», *Revista Catalana de Sociologia* (Barcelona, Associació Catalana de Sociologia), núm. 1.

Taula 1

Evolució del personal universitari segons categoria (1996-2002)⁷

	1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Catedràtic d'universitat	9	7,4	11	8,5	11	8,3	11	7,6	11	7,7	11	6,7	13	7,3
Catedràtic d'escola universitària	5	4,1	5	3,9	7	5,3	7	4,8	7	4,9	7	4,2	7	3,9
Titular d'universitat	36	29,8	39	30,2	40	30,3	42	29,0	42	29,6	43	26,1	49	27,5
Titular d'escola universitària	25	20,7	25	19,4	27	20,5	28	19,3	29	20,4	28	17,0	23	12,9
Associat	21	17,4	22	17,1	22	16,7	24	16,6	26	18,3	34	20,6	30	16,9
Ajudant	17	14,0	15	11,6	13	9,8	11	7,6	11	7,7	10	6,1	5	2,8
Altres	6	5,0	7	5,4	7	5,3	10	6,9	5	3,5	14	8,5	33	18,5
Becari	2	1,7	5	3,9	5	3,8	12	8,3	11	7,7	18	10,9	18	10,1
Total personal	121	100,0	129	100,0	132	100,0	145	100,0	142	100,0	165	100,0	178	100,0

FONT: Elaboració pròpia a partir de l'IEC, la UAB, la UdL i la UPF.

lona i un a Cerdanyola del Vallès. Els centres privats es concentren en la seva totalitat a Barcelona. Si s'atén, en canvi, aquelles institucions que inclouen la sociologia com una àrea secundària de la seva activitat, es pot observar una major descentralització territorial. D'una banda, els departaments universitaris estan distribuïts a les ciutats de Lleida, Girona, Tarragona i Barcelona. I de l'altra, els centres i instituts de recerca vinculats a universitats es localitzen a les ciutats de Barcelona, Cerdanyola del Vallès, Girona i, fins i tot, en un entorn virtual, tot i que amb seu a Barcelona. Pel que fa als centres privats, en canvi, la major part estan concentrats a la ciutat de Barcelona.

1.2. L'entorn institucional universitari

En el període estudiat, i de manera coincident amb el moment actual, a Catalunya hi ha quatre universitats, totes elles públiques, que

7. En aquest apartat s'ha restringit l'objecte d'estudi al personal adscrit als cinc departaments esmentats (el de la UAB, els dos de la UB, el de la UdL i el de la UPF). En el cas de la UdL i de la UPF, s'ha considerat únicament el personal de l'àrea de sociologia. S'ha exclòs, per tant, aquells docents i investigadors que estant adscrits a l'àrea de coneixement de sociologia també ho estan a altres departaments. Per manca de dades disponibles, tampoc no s'han computat els investigadors vinculats únicament a centres de recerca.

compten amb un total de cinc departaments de sociologia que s'estructuren en set seccions, de les quals quatre corresponen a l'àrea de sociologia. D'aquestes universitats, dues tenen departaments estructurats exclusivament (o gairebé) a partir d'aquesta àrea i coincideixen amb les universitats que imparteixen estudis de llicenciatura: la Universitat de Barcelona (UB) i la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Les altres dues universitats comparteixen l'àrea de coneixement amb d'altres: la Universitat Pompeu Fabra (UPF) ho fa amb ciència política i comunicació, mentre que la Universitat de Lleida (UdL) ho fa amb geografia. Però, com s'ha dit, la presència de la disciplina no se circumscriu únicament a aquestes unitats. De fet, hi ha un seguit de departaments que tot i que pertanyen a altres àrees de coneixement també desenvolupen algun tipus de docència en aquest àmbit.

Els recursos amb què potencialment compta l'àmbit institucional universitari per a la recerca es poden mesurar, en part, pel personal docent i investigador vinculat a l'àmbit acadèmic i, en part, pel nombre de grups, instituts i centres de recerca configurats. Atenent al primer aspecte, l'evolució del personal de l'àrea de sociologia a les diferents universitats catalanes entre el 1996 i el 2002 és un indicador de la dinàmica que ha seguit la disciplina dins la institució universitària. En la taula 1 hi ha la relació de personal docent i investigador als departaments de sociologia segons categoria.

Una primera mirada a les dades globals mostra un clar increment dels recursos humans amb què compta l'àrea. En el període comprès entre el 1996 i el 2002, el personal dels departaments de sociologia s'ha incrementat globalment en un 47,1 %. L'evolució per anys del personal de les diferents categories dibuixa un escenari complex, difícil de generalitzar. A les universitats catalanes, els docents i investigadors es divideixen en parts gairebé iguals entre el personal que té una plaça de funcionari i el personal eventual que manté una relació amb la universitat o bé contractual o bé a través d'una beca. Els primers representen el 51,7 %; els segons, el 38,2 %, i els darrers, el 10,1 %. L'anàlisi de l'evolució del personal per categories permet constatar que, en general, totes les categories han seguit una tendència creixent que s'ha concretat en un augment del personal en cadascuna. D'entre tots ells, l'increment del nombre de becaris pot ser un dels principals indicadors d'una major activitat investigadora en els departaments, que s'ha traduït en una major quantitat de recursos i també de necessitats.

Les possibilitats de desenvolupar activitats de recerca per part del personal docent i investigador de les universitats catalanes són nombroses i variades: des de la realització de recerques individuals amb finançament o sense fins a la constitució de centres de recerca. Les

opcions intermèdies són àmplies i diverses. Tot plegat ha determinat un panorama d'una intensa activitat investigadora que ha anat augmentant en els darrers anys. De totes les vies per realitzar recerca, la constitució de grups de recerca i, en un segon nivell, d'instituts i centres de recerca determina la consolidació i la continuïtat d'aquestes activitats investigadores, així com les dels equips de treball. En el període estudiat, les universitats catalanes compten amb un total de setze grups de recerca en sociologia que cobreixen un ampli espectre de temàtica sociològica. Immigració i minories ètniques, família, gènere, benestar social, envelliment, vida quotidiana, treball, educació, religió, polítiques socials, sentiments, canvi social, democràcia, estructura social, desigualtats, estructures de poder, ciutadania, cultura i consum són els principals àmbits d'especialització dels grups de recerca.

Per la seva banda, la presència de centres i instituts de recerca vinculats a la institució universitària és més minsa, especialment els que es dediquen específicament a la recerca en sociologia. En aquest període, hi ha un total d'onze entitats diferents, de les quals sis són centres de recerca i cinc són instituts. Tanmateix, cal distingir les institucions en què les activitats es porten a terme, principalment, en l'àmbit de la sociologia d'aquelles de caire pluridisciplinari que incorporen la sociologia de manera sectorial o transversal. Val a dir que en aquest cas es fa força difícil distingir clarament aquests centres en la mesura que tots tendeixen a una certa pluridisciplinarietat. Els centres que en aquest període emmarquen la seva activitat investigadora en la sociologia com a àrea principal són dos. La resta incorpora la recerca en sociologia com una part de la seva activitat global. Aquests centres promouen recerca sobre la immigració i les minories ètniques, l'educació, la política, les dinàmiques socioterritorials, la dona, la població, la ciutadania i la societat civil, la sociolingüística, la qualitat de vida i les noves tecnologies de la informació i la comunicació.

1.3. Les institucions de fora l'àmbit universitari

La presència de la sociologia fora de l'àmbit universitari ha anat consolidant-se a partir d'entitats de caire força divers. D'entre aquestes entitats cal distingir, d'una banda, les institucions que han promogut diferents àmbits de la sociologia com a principal finalitat, i de l'altra, les institucions que han contribuït a consolidar la sociologia com a conseqüència de la seva tasca professional i investigadora en un context més ampli. En el primer cas, d'especial rellevància ha estat el paper que han tingut les entitats vinculades directament a la promoció dels diferents aspectes de la sociologia: l'àmbit professio-

nal a partir del col·legi professional, la difusió i la presència social de la disciplina a partir d'associacions, i específicament la recerca a partir de centres específics de recerca. Aquestes entitats han desenvolupat la seva activitat en àmbits diversos tot i que en totes s'ha incentivat, en major o menor grau, la recerca i han contribuït a la institucionalització de la disciplina fora de l'àmbit estrictament universitari. En el segon cas, la sociologia també ha estat present en aquest període en un nombre rellevant de fundacions privades, de gabinets d'estudis, d'instituts de recerca vinculats a administracions i, fins i tot, d'ONG que realitzen una tasca investigadora a cavall entre els estudis socials i la recerca d'interès general i l'àmbit professional. Finalment, en aquest període han començat a tenir una presència numèrica important les empreses privades que en el marc de la sociologia desenvolupen recerques aplicades en l'àmbit professional en la línia de la consultoria.

2. La recerca en sociologia

Analitzades les estructures de la recerca sociològica a Catalunya, allò que s'analitza en aquest apartat és la recerca que s'ha realitzat en aquest àmbit durant el període 1996-2002.⁸ És a dir, què s'investiga a Catalunya en l'àmbit de la sociologia, en quina mesura, de quina manera i amb quin finançament, amb l'objectiu de definir un primer mapa de l'estat i les característiques de la recerca que s'acabarà de perfilar en el proper apartat a partir de l'anàlisi dels seus resultats. Concretament, en aquest apartat s'ha analitzat, en primer lloc, el nombre de projectes de recerca segons el seu caràcter competitiu o no; en segon lloc, els tipus de finançament de la recerca per tal d'acabar destriant les principals entitats finançadores de la recerca sociològica a Catalunya,⁹ i, finalment, els principals temes i línies de recerca treballats pels investigadors.

8. L'àmbit d'estudi s'ha centrat exclusivament en l'àmbit universitari i s'ha nodrit de les fonts proporcionades per les memòries de recerca de les universitats, departaments, grups i centres de recerca, així com dels currículums individuals dels investigadors i de la informació directa de membres dels diferents departaments quan ha calgut.

9. La qüestió del finançament, tot i que és un indicatiu cabdal per avaluar els recursos amb què ha comptat la recerca sociològica a Catalunya, és un dels aspectes menys tractats en aquest article. Aquest fet s'explica per la dificultat d'obtenir dades exhaustives i coherents per a cadascun dels àmbits tractats. En aquest punt, les dades són, si no inexistents, incoherents, incompletes i fragmentades. Així, l'única qüestió que ha estat possible analitzar en aquest àmbit és les institucions finançadores, però en cap cas les xifres d'aquest finançament.

Taula 2

Projectes de recerca concedits a Catalunya en l'àmbit de la sociologia (1996-2002)

Any	Xifres absolutes	Percentatge
1996	25	13,3
1997	21	11,2
1998	43	22,9
1999	25	13,3
2000	27	14,4
2001	27	14,4
2002	20	10,6
Total	188	100,0
Mitjana		27

FONT: Elaboració pròpia a partir de la UB, la UAB, la UPF i la UdL.

2.1. Els projectes de recerca i el seu finançament

La recerca en sociologia a Catalunya en el període 1996-2002 presenta dades força positives quant a intensitat i varietat si s'atén als projectes de recerca realitzats des de les universitats catalanes (taula 2). En aquests anys, els investigadors catalans han estat fent recerca en un total de dos-cents vuit projectes, dels quals cent vuitanta-vuit han estat de nova concessió en el període analitzat.¹⁰ L'evolució anual mostra una dinàmica força constant, amb l'excepció de l'any 1998, on els projectes de nova concessió representen gairebé el doble que en la resta dels anys. En resum, a Catalunya s'han concedit una mitjana de vint-i-set projectes per any en l'àrea de sociologia en l'àmbit universitari.

En conjunt, els projectes han tractat sobre temàtiques força diverses i han tingut un finançament de naturalesa igualment diferenciada. La major part d'aquests projectes (cent quaranta-dos) són de

10. En el període que abraça els anys entre el 1996 i el 2002 s'han concedit un total de cent vuitanta-vuit nous projectes de recerca. Els vint que manquen per arribar a la xifra total de dos-cents vuit són projectes que havien estat concedits amb anterioritat a l'any 1996, però vigents encara a l'inici del període objecte d'aquest report. Precisament per la seva vigència, s'ha considerat oportú incorporar-los a l'anàlisi. Els projectes considerats en aquesta xifra global són tots aquells que s'han obtingut tant en l'àrea estrictament de sociologia (i, per tant, amb investigadors principals d'aquesta àrea) com en altres àrees i que han comptat amb investigadors catalans de l'àrea de sociologia que provenen dels centres i dels departaments presentats. Aquests segons representen una petita part del conjunt.

Taula 3
Evolució del nombre de projectes segons el caràcter competitiu i no competitiu.
Catalunya (1996-2002)

	1996*		1997		1998		1999		2000		2001		2002		Total			
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%		
Competitiu	13	65,0	21	84,0	13	61,9	31	72,1	17	68,0	13	48,1	21	77,8	13	65,0	142	68,3
Institucions públiques	13	65,0	21	84,0	13	61,9	31	72,1	17	68,0	13	48,1	21	77,8	13	65,0	142	68,3
Institucions privades	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
No competitiu	7	35,0	4	16,0	8	38,1	12	27,9	8	32,0	14	51,9	6	22,2	7	35,0	66	31,7
Institucions públiques	5	25,0	1	4,0	5	23,8	5	11,6	4	16,0	10	37,0	4	14,8	6	30,0	40	19,2
Institucions privades	2	10,0	3	12,0	3	14,3	7	16,3	4	16,0	4	14,8	2	7,4	1	5,0	26	12,5
Total	20	100,0	25	100,0	21	100,0	43	100,0	25	100,0	27	100,0	27	100,0	20	100,0	208	100,0

* Projectes concedits amb anterioritat a 1996, però encara vigents aquest any.

FONT: Elaboració pròpia a partir de la UB, la UAB, la UPF i la UdL.

Taula 4

Nombre total de projectes i percentatges, segons el tipus d'institucions finançadores. Catalunya (1996-2002)*

Entitats finançadores	Abs.	%
Públiques	182	87,5
Unió Europea	81	38,9
Govern central	49	23,6
Govern autonòmic	10	4,8
Ens supramunicipals	12	5,8
Ens locals	17	8,2
Altres públics	14	6,7
Privades	26	12,5
Total	208	100,0

* Inclosos també els vigents el 1996, però concedits en anys anteriors.

FONT: Elaboració pròpia a partir de la UB, la UAB, la UPF i la UdL.

caràcter competitiu i estan finançats per institucions públiques. Representen el 68 % del total. Així mateix, també cal destacar el nombre de projectes de caire no competitiu obtinguts en aquest període. Aquesta ha estat una via de concessions de recerques força habitual, però irregular quant a freqüència al llarg dels anys. En conjunt, s'han concedit un total de seixanta-sis nous projectes de recerca d'aquest tipus, que representen el 32 % del total, la major part dels quals han estat impulsats per institucions públiques, i els ajuntaments han estat les principals entitats finançadores. Per la seva banda, les institucions privades també han aportat recursos a l'àmbit de la recerca en sociologia: els projectes corresponents a aquest àmbit representen el 40 % del total de projectes no competitius (vegeu la taula 3).

En conjunt, les principals institucions que han finançat la recerca sociològica de l'àmbit universitari català en aquest període han estat majoritàriament públiques i especialment europees i estatals. En la taula 4 es pot veure el nombre total de projectes de nova concessió finançats per les diferents institucions. Les dades es presenten de manera agrupada.

Efectivament, la major part del finançament de la recerca sociològica a l'àmbit universitari català prové d'institucions públiques, les quals han finançat un total de cent vuitanta-dos projectes en el període estudiat, que representen el 87,5 % del total. L'entitat pública que ha finançat un major nombre de projectes ha estat, amb diferen-

cia, la Unió Europea (UE) a través de diverses institucions i programes. El Govern de l'Estat espanyol ha estat el segon ens públic que ha finançat un major nombre de projectes en aquest període, a través, especialment, dels respectius ministeris d'Educació i Ciència, tot i que no de manera exclusiva. La resta d'ens públics han contribuït de manera més minsa al finançament dels projectes de recerca. Els que ho han fet en major grau dins aquest grup han estat els ajuntaments, la major part catalans i distribuïts per diferents comarques de la geografia catalana, tot i que també s'ha obtingut finançament d'ajuntaments de la resta de l'Estat espanyol. Els ens públics supramunicipals han finançat un baix nombre de projectes i corresponen a la Diputació de Barcelona i els consells comarcals. El Govern autonòmic ha estat el que ha finançat en menor grau la recerca sociològica. Finalment, altres ens públics, especialment les universitats, han contribuït a finançar una petita part dels projectes concedits.

Per la seva banda, les entitats privades han representat, com s'ha vist, una font de finançament més petita, però prou significativa per ser considerada. El 12,5 % dels projectes han estat finançats per entitats de caràcter, temàtica, ubicació i abast geogràfic força diferent. En aquest àmbit, hi ha fundacions i instituts de recerca, així com també altres entitats com ara caixes d'estalvis i col·legis oficials de l'àmbit català, espanyol i internacional.

2.2. Els temes i les línies de recerca

L'anàlisi se centra ara a conèixer què és el que preocupa els investigadors catalans, quins són els principals objectes d'estudi i les línies de la recerca en sociologia a Catalunya. És a dir, quins han estat els temes de la recerca sociològica universitària a Catalunya en el període 1996-2002.

Una primera valoració global de la temàtica analitzada en els diversos projectes porta a una conclusió relativament poc informativa i és que les temàtiques estudiades en aquests anys i que s'han materialitzat en recerques han estat nombroses i variades. Una anàlisi més acurada mostra com aquestes recerques han contribuït a consolidar línies de recerca que han estat força vinculades a l'especialització temàtica dels diversos grups, centres i instituts de recerca. Les diverses entitats de la recerca universitària esmentada han tingut capacitat i recursos per realitzar una gran varietat de recerques, fet que permet concloure que en aquest període s'ha produït un increment de la diversificació de línies de recerca respecte a dècades anteriors.

Agrupar els projectes de recerca que han estat vigents aquests darrers anys en unes grans línies o temes de recerca es fa especialment difícil, d'una banda, per la gran quantitat de projectes i temàtiques tractats des d'enfocaments igualment diversos, i de l'altra, per la complexitat de l'objecte de l'estudi de la recerca. En la major part dels casos, les recerques incorporen més d'una temàtica que es combina en el projecte de manera global. Per tant, el que es presenta a continuació són els grans temes, les grans línies que poden ser combinades i agrupades de moltes maneres diferents. El que segueix és una de les propostes possibles.

Globalment, la recerca en sociologia entre el 1996 i el 2002 a Catalunya ha treballat entorn de deu grans línies temàtiques, tot i que presenten diverses intensitats quant a nombre de projectes:

1. Desviació, control social i seguretat ciutadana. Les recerques entorn d'aquesta temàtica han estat especialment relacionades amb la policia local i amb la delinqüència i la seguretat ciutadana. Aquesta línia de recerca ha estat molt vinculada a finançament públic municipal, fet que li ha donat un caràcter força concret i pràctic. Tot i així, el Govern central també ha finançat projectes de caire més teòric.

2. Gènere. Les recerques que han tingut per objecte la dona han posat l'èmfasi en diversos aspectes: la família, la immigració, el treball, la salut, la qualitat de vida, la discriminació i la professió, entre d'altres. La recerca entorn de la dona ha comptat amb una gran varietat d'institucions finançadores: la UE i l'Estat espanyol han estat les principals entitats, mentre que, en menor grau, però també de manera destacable, el Govern autonòmic, els consells comarcals i els ajuntaments han mostrat el seu interès per aquest tema i han donat recursos per al seu estudi.

3. Educació i formació. Aquesta ha estat una de les temàtiques que ha tingut un major nombre de recerques finançades. Les perspectives d'anàlisi han estat moltes i molt variades i han posat l'èmfasi especialment en qüestions com ara la relació i la correspondència amb el mercat laboral, l'educació d'adults, els projectes, els mètodes i les experiències d'aprenentatge, la integració, la participació, la igualtat i la desigualtat, i les noves tecnologies. El finançament en aquest camp ha estat molt variat. La UE és la que ha concedit un major nombre de projectes seguida pel Govern autonòmic i el Govern central, tot i que de manera més minsa. Els ens locals també han tingut un paper important en aquesta línia de recerca i han propiciat recerques de caire força aplicat.

4. Família. La recerca entorn de la família ha anat molt vinculada a la figura de la dona, així com a les polítiques socials, d'igualtat i familiars relacionades amb l'Estat del benestar. Aquest àmbit no ha es-

tat un dels que ha comptat amb un major nombre de recerques, però s'han fet força estudis de tipus comparatiu. El finançament en aquest àmbit ha tingut un caràcter més «subsidiari» i ha guanyat presència a mesura que les institucions finançadores tenien un caire més especialitzat. Així, la UE ha finançat pocs projectes de recerca vinculats a la família; en canvi, l'Estat espanyol, la Generalitat de Catalunya, els consells comarcals i els ajuntaments han donat un ampli suport a aquestes recerques, així com també les institucions privades.

5. Migracions. L'estudi de les migracions ha estat un altre dels temes més estudiats pels investigadors catalans. Aquesta línia de recerca ha posat èmfasi tant en la vessant demogràfica com en la sociològica, a partir de qüestions com ara la discriminació, l'ocupació, la dona, les desigualtats, l'exclusió i la integració social. El finançament d'aquesta línia de recerca ha vingut especialment de l'Estat espanyol i de la Generalitat de Catalunya, i, en menor grau, de la UE.

6. Grups socials, minories. L'estudi de les minories també ha tingut una presència important en la recerca sociològica. La major part dels estudis s'han centrat en el col·lectiu gitano i l'han estudiat en relació amb aspectes diversos, com ara l'ocupació, la integració, la dona i l'educació. El finançament d'aquesta línia de recerca ha vingut principalment de la UE, el Govern central, la Diputació i els ajuntaments.

7. Política pública, política social i Estat del benestar. L'estudi de les polítiques públiques ha estat molt vinculat a l'estudi de la política social i a l'Estat del benestar. Aquesta línia de recerca ha comptat amb investigacions de tipus divers i de caràcter tant teòric com pràctic. Així, hi ha recerques sobre el funcionament de l'Estat del benestar, la relació entre la política social i l'estructura social, la gent gran i l'exclusió. Les polítiques públiques versen, en aquest cas, sobre els aspectes de la ciutadania, la igualtat d'oportunitats, l'ocupació, la dona i la família. Les principals fonts de finançament en aquest àmbit han estat la UE, l'Estat espanyol, les diputacions, els ajuntaments i les universitats en l'àmbit públic i institucions privades.

8. Salut. L'àmbit de la salut ha estat un altre dels que ha tingut un major nombre de recerques. Les aproximacions i les temàtiques han estat, novament, diverses, i han tractat qüestions com ara la qualitat de vida, les polítiques sanitàries, la igualtat i la desigualtat, les professions, les organitzacions sanitàries, el benestar, la malaltia i la salut, les percepcions i construccions socials, i les metodologies d'anàlisi. Les fonts de finançament en aquest cas han estat, bàsicament, l'Estat espanyol i entitats privades.

9. Estructura política, democràcia i ciutadania. La democràcia, la ciutadania, la societat civil, la governabilitat local, els moviments socials i l'acció col·lectiva han estat les temàtiques analitzades en ma-

jor grau en aquest àmbit. El finançament en aquest cas ha estat eminentment públic: la UE, el Govern central, les diputacions, els ajuntaments i les universitats han estat les principals finançadores. Amb tot i això, les entitats privades també han donat un cert suport a aquesta línia.

10. Treball. La recerca entorn de l'àmbit del treball ha estat també de les que ha comptat amb un major nombre de recerques, així com amb una major varietat temàtica. Dins d'aquesta gran línia, s'han analitzat qüestions teòriques, pràctiques i metodològiques. Així, les recerques han versat sobre la construcció social del treball, les relacions amb el sistema educatiu i la formació, les relacions amb diversos col·lectius (dones, joves, immigrants, minories), les polítiques d'ocupació, la inserció laboral, les noves formes d'ocupació, els canvis en el mercat laboral i com accedir-hi, els pactes d'ocupació, les relacions laborals, els sindicats i els drets socials en relació amb l'ocupació i el treball. Aquesta ha estat una de les temàtiques amb un caràcter més transversal. Per aquest motiu, es poden trobar cada any recerques vinculades d'una manera o altra a l'àmbit del treball. Aquest fet també explica que totes les institucions, tant públiques com privades, hagin finançat (algunes amb més freqüència que d'altres) recerques vinculades a aquest àmbit.

Tot i aquest extens catàleg, la recerca sociològica a Catalunya no s'acaba pas en aquest decàleg de línies. En el període comprès entre el 1996 i el 2002 hi ha hagut una gran varietat de temàtiques no incloses en aquest resum, algunes de caire transversal, però que també s'han repetit amb una certa freqüència. Algunes són l'estructura socioeconòmica de les societats, els joves, la sociolingüística, la metodologia i les tècniques de recerca, la desigualtat, l'exclusió i la pobresa, el medi ambient, la gent gran, l'evolució sociocultural, l'art, la infantesa, el nacionalisme i les organitzacions. Tot plegat ha contribuït a consolidar un panorama força ampli i variat que, en general, reflecteix força fidelment l'estructura institucional de la recerca i els interessos i les motivacions de les entitats finançadores.

3. Els resultats i la difusió de la recerca

S'aborda el darrer apartat de l'article dedicat als resultats i la difusió de la recerca. Els indicadors i les dades que es presenten i s'analitzen en aquest apartat permeten delimitar i completar el mapa de la recerca esbossat en l'apartat anterior, al mateix temps que ofereixen noves dades. Així mateix, permeten començar a emetre conclusions de caire més general, ja que és en aquest punt que, en combi-

nació amb els dos anteriors, s'evidencien les principals sinergies de la recerca sociològica a Catalunya. Per esbossar aquest mapa, allò que s'analitza és l'àmbit de les publicacions, les tesis doctorals llegides i, finalment, la difusió institucional de la recerca.

3.1. Les publicacions

3.1.1. Els espais editorials i les publicacions de sociologia a Catalunya

Les publicacions són un dels principals resultats de la recerca que permeten una millor i major difusió dels resultats. En aquest aspecte, tan important és la difusió que els investigadors fan de la seva recerca com les possibilitats i els espais que tenen per fer-la. A Catalunya, hi ha diversos «espais» editorials especialitzats en sociologia que donen sortida a publicacions de l'àrea. Pel que fa als llibres, hi ha una editorial, Ariel, que edita una col·lecció específica de sociologia. En l'àmbit de les revistes, hi ha tres «espais» consolidats en l'àmbit específic de la sociologia que han contribuït notablement a la publicació i difusió de la recerca a Catalunya. D'una banda, la revista *Papers. Revista de Sociologia*, del Departament de Sociologia de la UAB; de l'altra, la *Revista Catalana de Sociologia*, de l'Associació Catalana de Sociologia, societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), i finalment, la revista *Àmbits de Política i Societat*, del Col·legi de Llicenciats i Doctors en Ciències Polítiques i Sociologia de Catalunya. Totes tres constitueixen espais on tenen cabuda articles sociològics de diversa temàtica combinats amb monogràfics sobre qüestions concretes, que van donant compte del pols de la recerca sociològica a Catalunya. Mentre que l'existència d'aquestes revistes i l'activitat editorial que tenen permet emetre un balanç força positiu de les oportunitats de divulgació de la recerca sociològica a Catalunya, el balanç esdevé més negatiu quan s'atén a la classificació que fa d'aquestes revistes la *Proposta d'un sistema d'avaluació de la recerca a humanitats i ciències socials* del CONACIT. En els tres casos s'obté la categoria més baixa, concretada en la lletra D.

A banda d'aquestes revistes, hi ha una gran varietat d'«espais» editorials catalans que també donen sortida a la recerca sociològica, però aquesta vegada enmig d'un entorn no específicament sociològic. La major part de les revistes estan vinculades als centres i instituts de recerca públics i privats exposats més amunt. D'altres són espais vinculats a altres institucions que fan divulgació de la recerca social.

La producció científica sociològica a Catalunya durant aquests

anys ha estat nombrosa i variada quant a temàtica, objecte d'estudi, perspectiva, metodologia i lloc d'edició. L'anàlisi d'aquesta producció és essencial per delimitar i concretar encara més el mapa de la recerca sociològica a Catalunya. Determinar què es publica, on i quin abast té és una qüestió cabdal per determinar l'estat de la recerca. Ara bé, aquesta és una de les qüestions on es fa especialment evident una de les principals mancances de la sociologia, que és, com s'ha dit, la sistematització de la informació vinculada a la mateixa disciplina. Saber què és el que es publica a Catalunya i des de Catalunya en l'àmbit de la sociologia no és una tasca gens senzilla, especialment la segona, que té un problema real d'identificació de fonts sistemàtiques, coherents i exhaustives. La complexitat de la disciplina, la gran quantitat de subàrees temàtiques que inclou, la varietat en les formes de recerca i la gran quantitat d'institucions que treballen en la matèria, així com l'encavalcament o la mixtura amb altres disciplines, fan que l'escenari editorial possible sigui gairebé inabastable en la seva totalitat.¹¹

Entre el 1996 i el 2002, els investigadors de l'àmbit universitari català van publicar un total de dos-cents seixanta-nou llibres que corresponen a una mitjana de trenta-vuit llibres per any, i tres-cents dos capítols de llibres amb una mitjana de quaranta-tres capítols per any (taula 5). Pel que fa a les publicacions en revistes, en el període analitzat, els investigadors catalans van publicar un total de quatre-cents cinquanta articles a cent noranta-sis revistes diferents, xifra que representa seixanta-quatre articles anuals de mitjana.

Els investigadors catalans publiquen en una gran quantitat de revistes de caire molt divers, algunes especialitzades en l'àmbit de la sociologia i d'altres especialitzades en les temàtiques concretes dels articles publicats. Entorn d'un terç del total dels articles publicats pels investigadors universitaris de Catalunya entre el 1996 i el 2002 han estat a revistes especialitzades i diferents de l'àmbit sociològic. De les principals revistes de l'àrea de sociologia, les que més quantitat d'articles han publicat són les de l'àmbit català, aquelles sorgides d'institucions universitàries o no de Catalunya (taula 6). Concretament, la revista *Papers. Revista de Sociologia* i la *Revista Catalana de*

11. Per aquest motiu s'ha cregut convenient, en aquest cas, fugir del criteri de l'exhaustivitat en benefici d'un criteri de representativitat i veracitat de les fonts. Recordem que aquest report és, per la mateixa idiosincràsia de la disciplina, un punt de partença més que un punt d'arribada. Per respondre la pregunta «Què es publica a Catalunya i des de Catalunya en l'àmbit de la sociologia?» s'ha fet una tria d'aquelles fonts que poden tenir, pensem, un caràcter més representatiu i que donen una idea millor de les tendències en sociologia.

Taula 5
Publicacions dels investigadors catalans en l'àmbit de la sociologia (llibres i capítols de llibres).
Catalunya (1996-2002)

	1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002		Total	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Llibres	39	45,3	39	51,3	41	40,8	38	51,4	56	48,7	36	56,3	20	37,7	269	47,1
Capítols	47	54,7	37	48,7	62	60,2	36	48,6	59	51,3	28	43,8	33	62,3	302	52,9
Total	86	100,0	76	100,0	103	100,0	74	100,0	115	100,0	64	100,0	53	100,0	571	100,0

FONT: Elaboració pròpia a partir de sumaris de revistes i de memòries i currículums de la UAB, la UB, la UdL i la UPF.

Taula 6
Articles publicats dels investigadors catalans en l'àmbit de la sociologia, segons revistes.
Catalunya (1996-2002)

	1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002		Total	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Ambits de Política i Societat	2	3,2	2	4,1	3	4,2	2	3,8	3	3,8	2	2,4	0	0	14	3,1
Papers, Revista de Sociologia (UAB)	18	29,0	6	12,2	16	22,5	11	21,2	8	10,3	4	4,8	8	14,8	71	15,8
Revista Catalana de Sociologia	4	6,5	2	4,1	6	8,5	4	7,7	15	19,2	15	17,9	5	9,3	51	11,3
Revista Española de Investigaciones Sociológicas	5	8,1	2	4,1	1	1,4	3	5,8	4	5,1	3	3,6	0	0	18	4,0
Revista Internacional de Sociologia	0	0,0	2	4,1	3	4,2	3	5,8	2	2,6	3	3,6	0	0	13	2,9
British Journal of Sociology	1	1,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0	1	0,2
International Review of Sociology	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	1,2	0	0	1	0,2
International Sociology	1	1,6	0	0,0	1	1,4	1	1,9	0	0,0	0	0,0	0	0	3	0,7
Altres catalanes	15	24,2	14	28,6	12	16,9	2	3,8	14	17,9	25	29,8	8	14,8	90	20,0
Altres espanyoles	8	12,9	13	26,5	22	31,0	18	34,6	16	20,5	12	14,3	21	38,9	110	24,4
Altres europees	8	12,9	7	14,3	3	4,2	7	13,5	9	11,5	14	16,7	10	18,5	58	12,9
Altres internacionals	0	0,0	1	2,0	4	5,6	1	1,9	7	9,0	5	6,0	2	3,7	20	4,4
Total	62	100,0	49	100,0	71	100,0	52	100,0	78	100,0	84	100,0	54	100,0	450	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de sumaris de revistes, la UAB, la UB, la UdL, la UPF i Sociòfile.

Sociologia són les que han donat una major sortida als articles dels investigadors catalans: un 15,8 % i un 11,3 % dels articles publicats ho han fet en aquestes dues revistes, respectivament. En menor nombre es troben articles a la *Revista Española de Investigaciones Sociológicas* i a la *Revista Internacional de Sociología*, en què la presència d'articles d'investigadors catalans és força més minsa i representen, respectivament, el 4 % i el 2,9 % del total d'articles publicats. Encara molt menor és la presència d'articles a revistes internacionals: a la *British Journal of Sociology*, la *International Review of Sociology* i la *International Sociology* han publicat un 1,1 % del total d'articles escrits pels investigadors universitaris de Catalunya.

Els criteris d'avaluació establerts pel CONACIT permeten obtenir una primera valoració sobre l'estatus de la recerca sociològica a Catalunya a partir d'indicadors externs. En aquest sentit, el resultat no és gaire optimista: la quantitat d'articles publicats és menor a mesura que les revistes tenen un major reconeixement. De fet, destaca l'absència d'articles d'investigadors catalans en les poques revistes que ostenten la categoria més elevada (A) i la poca presència en les revistes amb una posició intermèdia (B i C). Per tant, la major part dels articles en aquest àmbit es publiquen en revistes que tenen un reconeixement menor i que estan categoritzades amb la lletra D.¹²

Mentre que les revistes especialitzades en sociologia han publicat prop d'un terç del total d'articles, els altres dos terços s'han publicat en revistes de temàtica diversa. La major part d'aquestes revistes estan especialitzades en àrees de coneixement i línies de recerca que corresponen amb força exactitud a les grans línies que es deriven de la recerca i que s'han explicat en pàgines anteriors.

En estreta relació amb el que s'ha comentat més amunt, una manera complementària d'avaluar potencialment l'àmbit i l'extensió d'aquesta difusió és el lloc d'edició de les revistes on els investigadors han publicat. Aquesta és una mesura de l'abast geogràfic de les publicacions. Com es pot observar en la taula 7, el nombre de publicacions va disminuint a mesura que les revistes s'allunyen de Catalunya. La meitat dels articles publicats (50,2 %) pels investigadors catalans, ha estat en revistes editades a Catalunya, mentre que gairebé un terç (31,3%) ho ha estat en revistes de la resta de l'Estat espanyol. Les publicacions a l'estranger representen un percentatge

12. Les categories assignades a les revistes esmentades són les següents: amb la categoria B, *British Journal of Sociology* i *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*; amb la C, *International Sociology*; amb la D, *Papers. Revista de Sociologia*, *Revista Catalana de Sociologia*, *Revista Internacional de Sociología* i *International Review of Sociology*.

Taula 7

Nombre d'articles publicats, segons el lloc d'edició de la revista (1996-2002)

	1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002		Total	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Catalunya	39	62,9	24	49	37	52,2	19	36,5	40	51,3	46	54,7	21	38,9	226	50,3
Espanya	13	21,0	17	34,7	26	36,6	24	46,2	22	28,2	18	21,4	21	38,9	141	31,3
Europa	9	14,5	7	14,3	3	4,2	7	13,5	9	11,5	15	17,9	10	18,5	60	13,3
Resta món	1	1,6	1	2,0	5	7,0	2	3,8	7	9,0	5	6,0	2	3,7	23	5,1
Total	62	100,0	49	100,0	71	100,0	52	100,0	78	100,0	84	100,0	54	100,0	450	100,0

FONT: Elaboració pròpia a partir de sumaris de revistes, la UAB, la UB, la UdL, la UPF i Sociòfile.

molt menor: sols un 18,4 % dels articles s'han publicat en revistes internacionals, i són les revistes europees les que presenten un major percentatge d'articles d'investigadors catalans (13,3 %).

Pel que fa a la llengua en què es publiquen els articles, aquesta ve molt determinada, lògicament, pel lloc de publicació. Aquest fet explica que la major part de la producció científica en sociologia que es publica des de Catalunya sigui en castellà i en català: vuit de cada deu articles han estat publicats en alguna d'aquestes dues llengües, d'entre les quals la llengua que més han utilitzat els investigadors per publicar els seus articles ha estat el castellà. En aquesta llengua s'han publicat la meitat dels articles del període. El català ha estat el segon idioma més utilitzat en els articles: tres de cada deu s'han publicat en aquesta llengua. L'anglès és la tercera llengua utilitzada i representa l'11,7 %. Altres llengües com ara el francès, l'alemany o l'italià també s'han utilitzat en una petita part dels articles publicats (5,5 %).

3.1.2. *Les línies temàtiques de les publicacions*

Per acabar de definir exactament el panorama de les publicacions en revistes a Catalunya en l'àmbit de la sociologia cal conèixer un aspecte més. Es tracta de la temàtica, de les grans línies d'anàlisi d'aquestes publicacions. En general, els articles publicats segueixen amb força fidelitat la lògica de les grans línies generals de recerca derivades dels projectes de recerca. Amb tot i això, hi ha una certa variació respecte a aquestes grans línies i es refereix, sobretot, al pes relatiu que obtenen altres temàtiques de recerca no incloses en el decàleg presentat. De manera similar al que succeïa en el cas dels projectes de recerca, els articles no tenen una única temàtica, sinó que combinen aspectes analíticament diferenciats i que fan impossible l'establiment de categories excloents, de manera que les converteixen en molts casos en complementàries. *Grosso modo*, els articles han reflexionat en les línies següents: estructura de les societats i canvi social (canvi social, canvi en les estructures de la societat, estructura social i econòmica, descripció de casos, anàlisi de la desigualtat, polarització, grups socials, classes socials, poder); control social, desviació, seguretat (policia, organitzacions, delinqüència, seguretat i victimització); art i cultura (l'art i la cultura com a objecte de la sociologia, diferents camps de l'expressió artística, el sector cultural, les professions); anàlisi específica sobre col·lectius diversos (dones, joves, gent gran, minories, vinculats a la desigualtat, el benestar, els hàbits, la integració, els serveis, l'exclusió, l'ocupació i la formació); educació i formació (educació i mercat de treball, exclusió,

desigualtat, experiències educatives, canvi educatiu, teoria de l'educació, metodologies); salut (salut, malalties, qualitat de vida, sistema sanitari, professions, sistema d'assistència, cura, benestar, salut i col·lectius socials); treball i estructura econòmica, organitzacions (mercat laboral, correspondència amb el sistema educatiu, empreses i organitzacions, ocupació, relacions laborals, sindicalisme); sociologia política i estructura política (democràcia, ciutadania, drets socials, moviments socials, acció col·lectiva, renda bàsica); migracions (col·lectius, adaptació, integració, multiculturalitat, exclusió, formació, desigualtat).

A banda d'aquestes grans línies temàtiques que corresponen amb força fidelitat a les línies derivades dels projectes de recerca, es detecta una presència important d'articles que tracten sobre aspectes de la disciplina, com ara la teoria sociològica, la metodologia i el mateix estat de la disciplina que no troben una correspondència amb projectes de recerca finançats. En concret, els articles versen sobre la teoria sociològica (paradigmes, teories, autors clàssics i contemporanis, conceptes teòrics); metodologia, tècniques i mesures (metodologies qualitatives, metodologies quantitatives, tècniques de recerca i mesures de conceptes teòrics) i sobre la mateixa disciplina de la sociologia (estatus científic, característiques definidores, enfocaments, objectes d'estudi, recerca i institucionalització universitària).

De la mateixa manera com succeïa amb els projectes de recerca, aquests no són els únics grans temes; evidentment, n'hi ha d'altres, però sí que representen una radiografia dels que es repeteixen amb una major intensitat.

3.2. Les tesis doctorals

Les tesis doctorals llegides representen un bon indicador complementari de l'activitat de recerca en una determinada disciplina i, sobretot, en les diferents universitats. Entre el 1996 i el 2002 a les universitats que tenien doctorats en sociologia es van llegir un total de cinquanta-tres tesis doctorals a l'àrea de sociologia. Del total de tesis llegides, una mica més de la meitat (54,7 %) es va fer en castellà, mentre que el 45,3 % es va elaborar en català (taula 8). Les temàtiques principals de les tesis doctorals van ser força diverses, però, en general, una proporció elevada correspon a les grans línies de recerca establertes pels projectes de recerca finançats. Així, sis de cada deu tesis que es van llegir tractaven sobre les temàtiques de dona, formació, educació, treball, empresa, salut, migracions, minories, moviments socials o participació ciutadana. A banda d'aquestes

Taula 8
Nombre de tesis doctorals llegides en sociologia, segons l'idioma (1996-2002)

	1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002		Total	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Català	5	55,6	3	75	1	50	2	22,2	1	12,5	5	41,7	7	77,8	24	45,3
Espanyol	4	44,4	1	25	1	50	7	77,8	7	87,5	7	58,3	2	22,2	29	54,7
Total	9	100,0	4	100,0	2	100,0	9	100,0	8	100,0	12	100,0	9	100,0	53	100,0

FONT: UAB i UB.

temàtiques força coincidents amb les dels projectes de recerca, els autors de les tesis també van treballar qüestions com ara les classes socials, la teoria sociològica, la religió, l'estructura social, el nacionalisme i la pobresa.

3.3. La difusió institucional

Més enllà de les publicacions, la comunitat científica articula una bona part de la difusió dels resultats de la recerca en congressos, seminaris i trobades que permeten l'exposició dels resultats de la recerca i la discussió d'aquests resultats. Els seminaris i congressos especialitzats representen un indicador a temps real, una fotografia del que s'està fent en recerca en una àrea determinada. En el cas de la sociologia, a Catalunya es van realitzar, entre el 1996 i el 2002, tres congressos especialitzats. D'una banda, el III Congrés Català de Sociologia, organitzat per l'Associació Catalana de Sociologia. Celebrat l'any 1999 a Lleida, tenia com a temàtica central les desigualtats socials. I de l'altra, el I i II Congrés de Joves Sociòlegs i Sociòlogues de Catalunya, celebrats el 2000 i el 2002 a la UB i a la UAB, respectivament. L'organització d'aquests congressos va recaure en joves sociòlegs vinculats de manera desigual a institucions catalanes que impulsen la recerca en sociologia. Aquests congressos es van establir com un espai de participació, intercanvi i debat de les experiències i la recerca dels joves sociòlegs de Catalunya.

A banda d'aquests congressos de caire més general, hi ha una gran quantitat d'institucions que realitzen seminaris i congressos orientats a temàtiques més concretes. Aquestes institucions pertanyen tant a l'àmbit universitari com al no universitari.¹³ Però aquests no són els únics actes de difusió de les recerques que s'han portat a terme en aquest període. Les presentacions de diverses recerques portades a terme des de l'àmbit universitari, però especialment no universitari, les presentacions de llibres, sopars col·loqui, així com

13. Sense ànim de ser exhaustius, exemple dels seminaris impulsats per departaments, centres o instituts universitaris són el Seminari de recerca i debat en ètica, economia i societat o el Seminari de teoria sociològica crítica Raimon Bonal, que de manera periòdica s'han anat realitzant en els darrers anys en el Departament de Teoria Sociològica, o les jornades de recerca que va organitzar el Departament de Sociologia de la UAB. En un altre ordre de coses, les diverses edicions dels cursos d'estiu de les diferents universitats solen incloure en els seus programes seminaris i cursos de temàtica sociològica. En l'àmbit privat, són molts els esdeveniments que s'han realitzat en aquesta camp; només com a exemple, les diferents edicions del Simposi de les Desigualtats Socials a Catalunya, organitzades per la Fundació Jaume Bofill.

conferències i xerrades per part de pensadors i investigadors de l'àmbit de la sociologia catalana, espanyola i internacional acaben de definir un escenari força actiu de difusió, intercanvi i debat de la recerca sociològica.

4. La recerca en sociologia a Catalunya: a tall de conclusió

Determinar l'estat de la recerca en sociologia a Catalunya a partir de les dinàmiques recents representa un repte important per a la disciplina. Aquest fet obliga la sociologia a girar la mirada cap a si mateixa per tal de desgranar les característiques principals de la seva activitat, per explicar la dinàmica seguida i per analitzar la feina feta amb l'objectiu d'acabar descrivint l'estat en què es troba actualment la recerca sociològica al nostre país. Aquesta és una perspectiva que obliga la sociologia a pensar sobre la dinàmica de la disciplina en el seu conjunt, sobre el que ja s'ha fet i no sobre el que s'ha de fer i com s'ha de fer. Això esdevé especialment important quan s'aprecia un cert interès entre la comunitat d'investigadors catalans per delimitar encara la mateixa disciplina, el seu objecte, el seu mètode, la seva recerca.

L'anàlisi de les dades presentades i les dinàmiques analitzades al llarg de les pàgines que conformen aquest report condueixen a un balanç general força positiu. Tanmateix, aquesta visió optimista no ha de fer oblidar aspectes més negatius derivats d'inèrcies i dinàmiques que s'han anat consolidant en els darrers anys.

Tot i que l'objecte d'aquest informe no és avaluar l'estat de la disciplina de la sociologia en general, per entendre en quin estat està la recerca sociològica a Catalunya, cal un exercici de contextualització. La dinàmica seguida per la disciplina en aquest àmbit es pot resumir a partir de la combinació d'una doble tendència: d'una banda, la consolidació de les dinàmiques d'impuls iniciades en etapes anteriors, i de l'altra, l'inici de noves dinàmiques sovint desiguals quant a possibilitats i a resultats. La combinació d'ambdues tendències ha marcat clarament la recerca que s'ha fet a Catalunya i ha dotat la sociologia d'un caràcter més madur, innovador, però sovint també inestable.

La sociologia ha experimentat entre el 1996 i el 2002 una creixença important en l'àmbit més institucional. En general, el nucli de les institucions establert abans del 1996 en l'àmbit universitari i públic s'ha mantingut i consolidat en aquests anys. Així mateix, el mapa general d'institucions ha augmentat. Ara trobem més presència universitària i més descentralitzada en el territori català, més

personal dedicat a la recerca i la docència de la sociologia, nous centres i institucions privats i una major presència de la sociologia en departaments, centres i equips pluridisciplinaris.

En general, la producció científica sociològica a Catalunya en aquests anys ha estat nombrosa i variada quant a temàtica, objecte d'estudi i metodologia, i també quant a lloc d'edició. Les activitats de la recerca han estat, efectivament, nombroses, però una mica irregulars quant a intensitat. El pas dels anys no s'ha correspost exactament amb un increment proporcional del nombre de recerques, sinó que aquestes han anat variant segons altres conjuntures. Del conjunt de les activitats de recerca realitzades a partir dels projectes, es pot definir un mapa clarament delimitat d'àrees d'interès dels investigadors catalans que s'expliquen, en gran part, per l'activitat dels grups de recerca. Tot i que, específicament, els objectes de la recerca han anat canviant al llarg dels anys que conformen el període analitzat, les grans línies de recerca, els grans temes, s'han anat consolidant com a espais de recerca, de producció i d'activitats científiques diverses.

Les grans línies de recerca mantenen una correspondència gairebé exacta amb les publicacions dels investigadors. Les publicacions de la sociologia es fan majoritàriament en un àmbit proper: els articles es publiquen, sobretot, en revistes catalanes i espanyoles. Les publicacions internacionals són cada vegada majors, tot i que encara presenten percentatges força baixos. Els criteris d'avaluació externa posen la nota negativa a aquesta dinàmica: els investigadors catalans han tingut en aquests anys una escassa presència en les revistes de més reconeixement científic.

En un altre ordre de coses, s'assenyala com una dada important la preocupació constant dels sociòlegs catalans pel que sembla un intent per acabar de definir la sociologia. I és que les reflexions constants sobre la mateixa disciplina ens indiquen que, en certa manera, la sociologia a Catalunya encara s'està construint. I això es fa especialment evident a l'hora de trobar, curiosament, indicadors que donin compte de l'estat de la disciplina. De fet, s'observa una escassa tendència a pensar i a valorar tot allò que s'ha fet en recerca sociològica. En conjunt, hi ha pocs indicadors que permetin fer un seguiment de les activitats i dels seus resultats a favor d'una perspectiva global. Cal que la sociologia també s'estudiï a si mateixa, cal una sociologia de la sociologia. La sociologia, i, per tant, també la recerca que es realitza en aquest camp, manté un cert caràcter fragmentat que fa necessària la construcció d'una visió global i integradora d'uns instruments que permetin centralitzar la informació i unes xarxes que afavoreixin la connexió de les institucions i professionals que

treballen en el camp de la sociologia. Iniciatives com ara les activitats de difusió de recerca o els congressos de joves sociòlegs sumades a les tendències en la recerca auguren una nova etapa de consolidació de les dinàmiques positives heretades. El repte ara és aprofitar aquestes dinàmiques i superar els compartiments estancs en què ha estat fragmentada la disciplina a favor d'una sociologia més madura, integrada i innovadora.